

TENOJOEN KALASTUSSOPIMUKSEN 6 JA 7 ARTIKLAN MUKAINEN PÖYTÄKIRJA MÄÄRÄYKSISTÄ, JOTKA POIKKEAVAT KALASTUSSÄÄNNÖSTÄ**Tausta***Tenon kalastussopimus, kalastussääntö ja niiden voimaansaattamislaki*

Kalastuksesta Tenojoen vesistöissä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain (176/2017, *Tenon voimaansaattamislaki*) 2 §:ssä määrätään, että maa- ja metsätalousministeriö tekee Norjan hallituksen tai tämän määräämän viranomaisen kanssa kyseisen Tenon kalastussopimuksen (SopS 42/2017) 6 ja 7 artikloissa tarkoitetun sopimuksen kalastussäännön määräyksistä poikkeamiseksi. Poikkeamista koskevan sopimuksen tekemisessä noudetaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:ssä säädettyä neuvotteluelvoitetta. Lisäksi Tenon voimaansaattamislain 2 §:ssä todetaan, että sopimuksella voidaan poiketa sopimuksen liitteenä olevan kalastussäännön määräyksistä, jotka koskevat kieltoa tai rajoitusta kalastaa tietyllä pyydyksellä tai kalastustavalla, kieltoa tai rajoitusta kalastaa tietyssä ajankohdassa tai tietyllä alueella, käytettävien pyydysten määrällistä rajoitusta, saaliskiintiötä, lupamääriä, rajajokiosuuden kalastusvyöhykejakoja, kieltoa ottaa tiettyä sukupuolta tai kokoluokkaa olevia kaloja, pyydysten rakennetta tai muita 1–8 kohtaan rinnastuvia kalastussäännön täytäntöönpanoon liittyviä säätelytoimia.

Tenon kalastussopimuksen 6 artiklan mukaan ”Hallitukset tai niiden määräämät viranomaiset voivat tämän sopimuksen 1 artiklassa mainitun tavoitteen saavuttamiseksi ja kummankin osapuolen kansallisen lainsäädännön puitteissa sopia kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä, jos se on välttämätöntä kalakantojen elinvoimaisuuden turvaamiseksi, heikentyneiden tai heikentymisvaarassa olevien kalakantojen suojelemiseksi tai elvyttämiseksi taikka jos kalakantojen tila sen sallii. Kalastussäännöstä poikkeavat määräykset voidaan rajata koskemaan sopimusalueen osaa, erikseen määritettyä kalastuskauden jaksoa tai yksittäistä kalastustapaa.” Määräykset voidaan antaa määräajaksi enintään kolmeksi kalastuskaudeksi kerrallaan.

Lisäksi Tenon kalastussopimuksen 7 artiklassa todetaan, että ”Osapuolten yhteinen seuranta- ja tutkimusryhmä sekä toimivaltaiset viranomaiset arvioivat kalastussäännön ja siihen mahdollisesti tehtyjen poikkeavien määräysten vaikutuksia parhaan lohikantojen tilasta ja kehityssuunnista käytettävissä olevan tiedon perusteella vuosittain. Kalastusoikeuden haltijat otetaan mukaan arviointityöhön. Hallitukset tai niiden määräämät viranomaiset arvioivat vuosittain tarvetta sopia kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä 6 artiklan mukaisesti. Tarvetta toteuttaa kalastussäännöstä poikkeavia määräyksiä on arvioitava sellaisena ajankohdassa, että tutkijoilla ja keskeisillä paikallisilla sidosryhmillä on mahdollisuus vaikuttaa arviointiin ja että kansalliset säännökset voivat tulla voimaan viimeistään sen vuoden huhtikuun 1 päivänä, jolloin poikkeavat määräykset tulevat voimaan. Hallitusten tai niiden määräämien viranomaisten välinen sopimus kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä kirjataan erilliseen pöytäkirjaan.”

Neuvotteluprosessi

Maa- ja metsätalousministeriö on 10.2.2023 ja 16.2.2023 neuvotellut Norjan ilmasto- ja ympäristöministeriön kanssa Tenojoen kalastussopimuksen 7 artiklan mukaisesti sopimuksen 6 artiklassa tarkoitetusta mahdollisuudesta poiketa kalastussäännön määräyksistä. Neuvotteluja on edeltänyt näiden poikkeamistarpeiden

arviointi Suomen ja Norjan välisessä Tenon lohikantojen hoitotyöryhmässä, jonka työskentelyyn ovat osallistuneet ministeriön lisäksi myös Tenon kalastusoikeuden haltijoiden edustajat sekä Lapin ELY-keskus. Hoitotyöryhmällä on ollut myös käytössä Suomalais-Norjalaisen Tenon lohikantojen tutkimusryhmän arvio lohikantojen tilasta vuonna 2022. Hoitotyöryhmä teki esityksen poikkeamistarpeista ministeriöiden välisiin neuvotteluihin, jotka pidettiin Teams-palvelun välityksellä 10.2.2023 ja 16.2.2023. Neuvotteluihin osallistuivat myös Tenon kalatalousalueen sekä Luonnonvarakeskuksen edustajat sekä vastaavat tahot Norjan puolelta. Suomen ja Norjan välisissä neuvotteluissa saavutettiin ehdotus pöytäkirjaksi, josta pyydettiin lausuntoja 7.3.2023.–24.3.2023.

Saamelaiskäräjien kanssa on neuvoteltu kalastussäännön poikkeamistarpeista saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti 7.2.2023, 9.2.2023 ja 2.3.2023. Neuvottelut on pyritty ajoittamaan siten, että neuvottelua on käyty pian kalastuskauden päättymisen jälkeen, Suomen kantojen muodostamisvaiheessa sekä sen jälkeen, kun neuvottelut Norjan kanssa esitysluonnoksesta on käyty.

Suomi ja Norja neuvottelivat jo vuoden 2022 syksyllä poikkeusmääräyksistä koskien lohenkalastusta vuonna 2023. Neuvotteluiden lopputuloksena päädyttiin kieltämään lohenkalastus määräaikaisesti vuonna 2023. Lohenkalastuksesta neuvoteltiin Saamelaiskäräjien kanssa 10.10.2022.

Vuoden 2023 poikkeavien määräysten biologiset perusteet

Neuvottelujen tavoitteena on ollut pyrkiä edelleen estämään Tenojoen lohikantojen tilan heikkenemistä, tukea Tenon lohikantojen elvyttämistä ja mahdollistaa kalastus Tenojoella lohikantojen tila huomioon ottaen. Neuvotteluissa on päästy yhteisymmärrykseen siitä, että vuonna 2023 lohenkalastus on kiellettävä ja kalastusmahdollisuuksia on lisättävä muiden lajien pyyntiin. Tenon lohikantojen seurannan perusteella niiden tila on arvioitu niin heikoksi, että mereltä kohti jokea palaava lohimäärä ei täytä kestävä kalastuksen lähtökohtia edes ennen kuin yhtään lohta on ennätetty pyytää. Pohjois-Atlantin olosuhteissa tapahtuneiden muutosten vuoksi lohikantojen elpyminen ei ole edennyt odotetusti nykyisillä kalastusmääräyksillä. Muiden lajien kuin lohen ja meriraudun kalastukseen sovitut poikkeukset on suunniteltu siten, että lohen sivusaalis mahdollisuus olisi pieni.

Poikkeusmääräysten vaikutukset

Lohikantojen tilan kannalta välttämättömän lohenkalastuskiellon vaikutuksia Tenon rajajokialueen kalastukselle on pyritty v muiden lajien kuin lohen kalastusmääräysten muutoksilla. Aiemmin loheen rinnastetun tai menen kalastus on sallittu muun kalan pyyntiin tarkoitetuilla ehdoilla. Joelle kalastamaan pääsyä ja venekalastukseen liittyvän tietotaidon ylläpitoa on haluttu helpottaa sallimalla muiden lajien kalastus veneestä valla kalastussäännön 4 §:n 1 ja 2 mukaisille lupaluokille (*paikalliskalastajat*). Meritaimenen pyyntiä laajennettiin määrittelemällä erilliset meritaimenen kalastuspaikat, jotka perustuivat neuvotteluihin osallistuneiden paikallisten perinteiseen tietämykseen.

Muun kalan pyyntiä varten myytävillä matkailukalastusluvilla turvataan matkailuyrittäjien oikeutta perustuslain 18 §:n suojaamaan elinkeinon harjoittamisen jatkamiseen.

Perustuslakivaliokunnan pitkäaikaisen käytännön mukaan vesialueen omistusoikeus kattaa myös kalastusoikeuden ja kalastusoikeus nauttii perustuslain 15 §:n takaamaa omaisuudensuojaa (PeVL 8/2012 vp). Muualla asuvilla kiinteistönomistajilla on mahdollisuus ostaa kalastuslupa erityisestä kalastuslupakiintiöstä. Luvalla saa kalastuskaudella 2023 pyytää ja ottaa saaliksi muita kaloja kuin lohta.

Pöytäkirjan sisältö

Neuvotteluissa on päästy yhteisymmärrykseen vuoden 2023 kalastuksessa noudatettavasta pöytäkirjasta, jossa olisi seuraavat määräykset:

- Kaikkiin kalastuslupaluokkiin voidaan liittää lapsilupa. Lapsilupa oikeuttaa siinä nimetyn muualla kuin Tenojoen vesistön jokilaaksoissa vakinaisesti asuvan alle 16-vuotiaan kalastamaan yhdellä vavalla tai yhdellä käsisiimalla kerrallaan. Nämä luvat eivät kuluta kalastuslupakiintiötä ja lasten saaliit raportoidaan aikuisen luvan yhteydessä.
- Paikalliskalastajille sallitaan muiden lajien kuin lohen ja merinieriän kalastuksessa vavan ja vieheen käyttö siten, että vieheessä saa olla korkeintaan yksi kolmihaarakoukku tai korkeintaan kolme yksihaaraista koukkuja.
- Matkailukalastajille tarkoitetun rantakalastuslupien enimmäismäärä kalastuskautta kohden on 12 000 kalastusvuorokautta, joka jaetaan puoliksi Suomen ja Norjan välillä. Lisäksi rantakalastusajakoja muutetaan niin, että lupa oikeuttaa muiden lajien kuin lohen ja merinieriän kalastukseen kesäkuun 15 päivästä heinäkuun 31 päivään, kalastus on sallittu kevyillä perhokalastusvälineillä.
- Lisäksi vapakalastus on sallittu elokuun 1 päivästä elokuun 20 päivään meritaimenen kalastukseen erikseen rajatuilla alueilla.
- Matkailukalastajille ei sallita venekalastusta kalastuskautena 2023.
- Kaikki vapakalastus on kiellettyä yöaikaan, mikä tarkoittaa kesä-heinäkuussa 23.00-08.00 välistä aikaa ja elokuussa 19.00 - 08.00 välistä aikaa.
- Kaikki vapakalastus on kielletty Ylä- ja Alakönkään koskipaikkojen läheisyyteen perustettavilla rauhoitusalueilla, tavoitteena estää kalastussäännön vastainen kalastus vaikeasti valvottavilla paikoilla. Lisäksi annetaan paikallisille toimivaltaisille viranomaisille valtuus asettaa maakohtaisesti vielä yksi ylimääräinen rauhoitusalue syväväylään saakka, jos tarpeen.
- Jokisuiden kalastuskieltoalueet ylläpidetään edellisvuosina sovitulla tavalla.
- Verkkopyydysten verkon materiaalin ja patojohteissa käytettävän paksumman havasmaterialin määrittelyt ylläpidetään edellisvuosina sovitulla tavalla.
- Muiden kalalajien kuin lohen verkkokalastusajaksi esitetään, että se olisi jäiden lähdöstä kesäkuun 20 päivään saakka, kalastus Inarinjoella ja Kietsimäjoella on sallittu jäiden lähdöstä elokuun 20 päivään, kalastus Levajoelta Tenojoen alkupisteeseen Inarin- ja Karasjoen yhtymäkohdassa (Raidenjarga) on sallittu elokuun 1 päivästä elokuun 20 päivään. Muun kalan kalastuksessa käytettävä seisova verkko saa olla enintään 3 metriä korkea pohjaverkko, ja sen havas saa olla enintään 0,20 millimetriä paksu.
- Määräystä kalastuskiellosta Ylä- ja Alakönkään alueella niille kalastajille, jotka eivät olleet kalastaneet alueella kalastuskausien 2013–2015 aikana, ei sovelleta.
- Kyttyrälohen kohdennettu pyynti mahdollistetaan siten, että osapuolten toimivaltaiset viranomaiset voivat antaa tarkempia säännöksiä kohdistetusta kyttyrälohen kalastuksesta.
- Tieteellistä tutkimusta varten myönnettävien poikkeuslupien myöntömahdollisuutta koskevan pykälän yleisempää muotoilua jatketaan, sekä
- Paikkakuntalaisen vapakalastusluvan ja yleisen paikkakuntalaisluvan haltijoille esitetty edellisvuoden tavoin myöhäisemmästä määräajasta toimittaa saalisraportti sekä saaliiden väliraportoinnista kalastuskauten puolivälissä.